

Др Зоран Каделбург

ВОЈИН ДАЈОВИЋ И ДРУШТВО МАТЕМАТИЧАРА СРБИЈЕ

Историјат Друштва математичара Србије је нераскидиво везан за личност и рад Војина Дајовића. Сигурно је да Друштво не би постојало у оваквом облику да није било напора професора Дајовића на уобличавању и осмишљавању његовог функционисања. Приказаћемо овде укратко само неке од активности које су се одвијале у периоду од око педест година.

Још средином тридесетих година прошлог века, Војин Дајовић се укључио у рад Удружења студената математике и био је један од најактивнијих његових чланова. У низу делатности тог Удружења значајно место је заузимала брига за обезбеђивање услова за укључивање младих математичара у научни рад и брига за откривање и неговање обдарених младих математичара, студената и средњошколаца. Удружење је издавало и свој стручни часопис „Математички весник“, посвећен поменутих питањима, а која су представљала велики део интересовања Војина Дајовића током читавог његовог активног научног и стручног живота. У том часопису су 1939. године објављени и његови први стручни радови.

Иницијатива за оснивање научног и стручног друштва, које би окупило математичаре и физичаре на разним секторима научног и стручног деловања, покренута је 1947. године код Комитета за науку и културу НР Србије. Новембра месеца те године образован је Иницијативни одбор за оснивање *Друштва математичара и физичара НР Србије*, а Војин Дајовић је био један од најмлађих и најактивнијих чланова тог Одбора.

Оснивачка скупштина Друштва под наведеним називом одржана је у Београду 4. јануара 1948. године. Тада су усвојена Правила Друштва и изабрано је руководство. За првог председника изабран је професор *др Тадија Пејовић*, а Војин Дајовић је тада изабран у Суд части. Већ октобра исте године он постаје члан Управе, а од 1950. године је секретар Друштва.

У наредним деценијама, Војин Дајовић је непрекидно био на разним функцијама у Друштву математичара и физичара (које је мењало називе, најпре у Друштво математичара, физичара и астронома, а од 1981. је постало самостално Друштво математичара Србије). Шест година је и формално био председник Друштва (први пут 1976. године), али и када то није био случај, практично је

својим искуством и визијом битно допринио његовом раду. Из активности у Друштву се постепено повукао у другој половини осамдесетих година.

Навешћемо сада само неке од основних облика делатности Друштва математичара у којима је професор Дајовић, заједно са супругом Милицом Илић-Дајовић, имао важну, често и најважнију улогу.

1. Још на оснивачкој скупштини Друштва формиране су: секција за научни рад, секција за наставу математике и секција за популаризацију математике. Научна секција је значајно доприниола развоју математичких наука; између осталог, имала је функцију неке врсте „прве шансе“ за младе математичаре који су тек ступали у свет математике.

Крајем 1948. године је основан, а у 1949. години је почео да излази научни часопис *Весник Друштва математичара и физичара НР Србије*. Први главни уредник часописа био је академик *Јован Карамата*. Данас је то *Математички весник*, часопис са међународном редакцијом, а члан те редакције је десетинама година био и Војин Дајовић.

2. Априла 1949. године образован је југословенски Иницијативни одбор за организовање Првог конгреса математичара и физичара Југославије, а Војин Дајовић је био секретар и најактивнији члан тог Одбора. Конгрес је одржан новембра 1949. године на Бледу, а том приликом је формиран и *Савез друштава математичара и физичара Југославије*. Независно од функције коју је у том Савезу повремено обављао (а био је члан Управе, генерални секретар и у једном мандату председник), Војин Дајовић је био иницијатор и носилац бројних активности. Покренуо је издавање часописа *Настава математике и физике* (касније *Настава математике*), а оно је поверено Друштву математичара и физичара Србије.

Такође, издавање часописа *Математички лист за ученике основних школа* је поверено Друштву Србије, а тај часопис је одиграо веома важну улогу у образовању младих математичара широм Југославије. Сем тога, *Лист* је био покретач и у дужем периоду покровитељ Савезног такмичења из математике ученика основних школа.

Војин Дајовић је обавио и највећи део посла у припремама за учлањење Савеза друштава Југославије у Међународну математичку унију и Балканску математичку унију.

У организацији Савеза одржано је више научних и стручних међународних скупова. Највише познатих светских математичара окупило се на међународном симпозијуму *Координација наставе математике и физике*, одржаном у Београду 1960. године за време 3. Конгреса математичара и физичара Југославије. Један од иницијатора овог скупа био је и професор Дајовић (који је био и секретар Организационог одбора Конгреса), а учествовали су, између осталих, М. Н. Stone, R. Courant, W. Sierpinski, G. Choquet, G. Sansone и други.

Конгреси су и касније остали основно место окупљања математичара Југославије (касније Србије), ове године је одржан тринаести.

3. Друштво математичара Србије је било и самостални организатор међународних математичких скупова. Најпознатији су међу њима свакако три интернационална симпозијума *Комплексна анализа и примене* (Аранђеловац 1984, Бечићи 1986. и Херцег-Нови 1988. године), чији је основни иницијатор и главни организатор био професор Дајовић. И ту је списак учесника био импозантан, о чему је више детаља наведено у чланку о научном раду Војина Дајовића.

4. Вероватно један од најважнијих облика активности професора Дајовића био је његов неуморан рад на подизању угледа и значаја математике и наставе математике. Једна од најуспешнијих акција те врсте била је покренута његовом студијом „Улога и значај математике и наставе математике у Југославији“, која је поднета на разматрање Одбору Савезног извршног већа за просвету и културу, и на основу које је јула 1962. године донета *Препорука Одбора СИБ-а за унапређење математичког образовања*. Овом препоруком су утврђене мере које су обухватале повећане стипендије студентима математике и предност при смештају у домове, стимулативно награђивање професора математике и препоручен је систематски допунски рад са обдареним ученицима и све врсте математичких такмичења. Колики је значај то имало, јасно се види из чињенице да се пре доношења *Препоруке* на наше факултете уписивало не више од по 20 студената математике! Такође, овом одлуком Одбора СИБ-а препоручено је увођење последипломских студија на факултетима оспособљеним за то, чиме је дат подстицај развоју научних кадрова и науке, посебно математике, код нас.

5. Значајан и незаобилазан вид активности Друштва математичара је увек био везан за стручно усавршавање наставника. И ту су Војин и Милица Дајовић имали одлучујућу улогу, покренувши серију *Републичких семинара о настави математике* који су, обично јануара сваке године, постали редовно место масовног окупљања наставника математике из читаве Србије. На њима се увек одржи по више десетина предавања о настави математике на свим нивоима („дуж целе вертикале“, како је то волео Војин Дајовић да каже), а уобичајени округли столови и дискусије доприносе добром увиду у стање наставе у нашим школама, и често резултују корисним иницијативама за унапређење те наставе.

Осим тога, Друштво се, са Војином Дајовићем на челу, константно залагало да математика задржи место као општеобразовни предмет у свим смеровима средње школе, а да у већини тих смерова има основни („препондерантан“) значај.

6. Уз све наведено, несумњиво је да је Друштво математичара широј јавности најпознатије по свом раду са младима. Тај рад се одвијао и одвија у више облика – кроз припреме младих математичара и програмера на разним нивоима, на летњим и зимским школама, у оквиру издавачке делатности чији је већи део окренут младима и у, ако не најважнијем, оно сигурно у најатрактивнијем облику – такмичењима.

Такмичења младих математичара Друштво организује још од средине педесетих година прошлог века, а Прво републичко такмичење из математике ученика средњих школа одржано је 1959. године. Већ наредне године одржано је у Београду и Прво савезно такмичење. Такмичења за ученике основних школа су почела

да се организују шездесетих година. Тиме је, између осталог, постигнут значајан успех у подизању интересовања школске омладине за математику и одређивање средњошколаца за студије математике.

Војин и Милица Дајовић су од почетка узимали активно учешће у организацији и увођењу све нових видова такмичења. Међутим, свакако најважнији њихов допринос, рекли бисмо чак на светском нивоу, био је везан за Међународне математичке олимпијаде.

Наиме, ова међународна такмичења су почела да се организују 1959. године као интерна такмичења земаља Источног блока. Професор Дајовић је искористио добре везе које је остварио за време својих студијских боравака у Москви, да дејствује позив екипи Југославије за учешће на 5. Олимпијади у Пољској 1963. године. Следећи природан корак је била и додела организације 9. Олимпијаде Југославији. Та Олимпијада је одржана 1967. године на Цетињу, али је комплетна организација била поверена Друштву математичара и физичара Србије. Војин Дајовић је био председник Организационог одбора, а Милица Илић-Дајовић председник Међународног жирија. Оно што је, међутим, одредило читав даљи развој Међународних олимпијада, била је одлука Организационог одбора да позове неколико западних земаља (одазвале су се Велика Британија, Француска, Италија и Шведска), чиме је Олимпијада дефинитивно надрасла првобитно замишљене оквире. То је утрло пут даљем проширењу олимпијске породице која данас броји преко 100 земаља из целог света.

Још једном је, 1977. године, овај пут у Београду, Југославија била домаћин Међународне математичке олимпијаде, а професори Дајовић су и тај пут били главни организатори. И тада су по први пут учествовале, овај пут неке ваневропске земље (Алжир, Куба и Бразил).

7. Добре наставе, па ни добре науке, нема без добре школе – овај аксиом довео је до акције професора Дајовића и Друштва математичара, која је резултовала оснивањем Математичке гимназије у Београду 1966. године. Школа је формирана по угледу на сличне школе у Москви са чијим се радом професор упознао за време својих студијских боравака. Није било лако пробити све административне баријере које су се постављале на путу оснивања ове гимназије (неке од њих се и данас постављају), а међу највећим је била, у оно време веома значајна, мада се и данас понекад помиње, „оптужба“ за елитизам. Све ове препреке је Војин Дајовић стрпљивим вишегодишњим радом превазишао, о чему ће више бити речи у посебном чланку.

Војин и Милица Дајовић су и предавали првим генерацијама ученика Математичке гимназије, а и касније су у дужем периоду утицали на политику ове школе, посебно у избору кадрова за наставу математичких предмета.

8. Друштво математичара Србије је временом израсло у највећег издавача математичке литературе код нас, а супружници Дајовић су и на овом пољу водили главну реч. Осим већ поменутих редовних периодичних издања, *Математичког весника*, *Наставе математике* и *Математичког листа за ученике основних школа* (којима су се касније прикључили *Тангента* и *The Teaching*

of *Mathematics*), издато је више десетина књига. Међу њима има брошура намењених учитељима и наставницима, збирки задатака за припрему математичких и информатичких такмичења, као и за редовну наставу, популарне математичке литературе, а и научних монографија.

Свакако најважнија је едиција *Материјали за младе математичаре*, која је на иницијативу Милице и Војина Дајовића покренута 1964. године. Досад је објављено преко 50 свезака ове едиције, многе у више издања, и у њима је материјал који покрива широк спектар математичких садржаја, од основне школе до факултета. Оне представљају незаобилазан материјал за рад са обдареним ученицима и студентима, у припреми за такмичења, али и много шире од тога.

Закључимо да је професор др Војин Дајовић читав свој радни век посветио математици као фундаменталној науци и као једном од најважнијих наставних предмета и да је, делујући на разне начине, па и кроз Друштво математичара Србије, учинио много на оснаживању њене позиције, суштинском побољшању њеног места у образовном систему, брижљивој идентификацији и систематском неговању младих математичара и њиховом укључивању у читав спектар научних активности у области математике и њених примена.

ЛИТЕРАТУРА

1. *Војин Дајовић, 1914–1993*, Црногорска академија наука и умјетности, Подгорица, 1995.
2. *50 година Друштва математичара Србије*, ДМС, Београд, 1998.
3. В. Мићић, З. Каделбург, В. Поповић: *60 година Друштва математичара Србије*, Настава математике **53**, 1–2, 2008, 1–12.
4. V. Mičić, Z. Kadelburg, B. Popović: *The Mathematical Society of Serbia—60 years*, The Teaching of Mathematics, **11**, 1, 2008, 1–19.

Универзитет у Београду, Математички факултет

E-mail: kadelbur@matf.bg.ac.rs